

Beschouwing

Eén jaar na #MeToo: hoe nu verder? Een blik vanuit een criminologisch perspectief

Janine Janssen

Avans Hogeschool, Den Bosch

Samenvatting

Een jaar geleden werd de hashtag #MeToo groot nieuws. In dit discussiestuk wordt teruggeblikt wat een jaar na dato alle aandacht concreet heeft opgeleverd. Een belangrijk punt van kritiek dat naar voren is gebracht, is dat er weliswaar veel aandacht is gevraagd voor seksueel grensoverschrijdend gedrag, maar dat dit niet geleid heeft tot een concreet programma over de aanpak van en omgang met seksueel grensoverschrijdend gedrag. Een uitstapje naar de criminologische literatuur over geweld en afhankelijkheid leert dat belangrijke vragen over etiologie en de werking van seksueel grensoverschrijdend gedrag onbeantwoord zijn gebleven. Om tot een programma te komen wordt hier een interdisciplinaire samenwerking bepleit tussen het justitiële domein, de gezondheidszorg, welzijn en het onderwijs, begeleid door wetenschappelijk onderzoek.

Op 15 oktober 2017 deed de Amerikaanse actrice Alyssa Milano op Twitter als volgt van zich spreken: *'If all the women who have been sexually harassed or assaulted wrote "Me too" as a status, we might give people a sense of the magnitude of the problem'*.¹ Nadat Harvey Weinstein, een gevierde producent uit Hollywood, door verschillende vrouwen van seksueel grensoverschrijdend gedrag was beticht, steeg de populariteit van de hashtag #MeToo via Twitter en andere sociale media over de hele wereld tot grote hoogte. Maar wat heeft deze aandacht een jaar na dato nu concreet opgeleverd? In deze bijdrage wordt de balans opgemaakt. Allereerst wordt kort teruggeblikt op hoe het allemaal begon. Want Milano was niet de eerste die gebruik maakte van deze hashtag. Vervolgens wordt stil gestaan bij de kritiek die in het afgelopen jaar geuit is op de beweging die #MeToo in gang heeft gezet. Een van die kritiekpunten was dat de beweging weliswaar veel stof heeft doen opwaaien, maar niet voor-

zag in een concreet programma over de aanpak van en omgang met seksueel grensoverschrijdend gedrag. Alvorens zelf met een voorzet voor een dergelijk programma te komen, wordt eerst een uitstapje gemaakt naar de criminologie. Want levert de *body of knowledge* van dit wetenschapsveld wellicht aanknopingspunten voor de uitwerking van een programma?

Hoe het allemaal begon

Tarana Burke

Milano had niet de primeur wat betreft het gebruik van #MeToo. Zij werd in 2006 voorgedaan door de activiste Tarana Burke. Toen zij in 1997 een gesprek had met een 13-jarige die haar vertelde dat ze was aangerand, verzochtte Burke achteraf dat ze betreurde dat ze niet gezegd had 'me too' om het meisje een hart onder de riem te steken. Tien jaar later zou Burke een organisatie in het leven roepen om seksueel grensoverschrijdend gedrag aan te pakken.² Milano heeft overigens erkend dat Burke al eerder met #MeToo op de proppen kwam en waardering voor haar uitgesproken. Desalniettemin leidde dit toch tot kritiek uit met name de hoek van afro-amerikaanse feministen: terwijl Burke zich al jarenlang inzette voor de strijd tegen dit soort grensoverschrijdende gedrag, kwam er pas volop media aandacht toen de blanke Milano als het ware een steen in de vijver gooide naar aanleiding van het Weinstein-

Dr. J.H.L.J. Janssen, lector Veiligheid in Afhankelijkheidsrelaties en hoofd onderzoek van het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld (LEC EGG) van de nationale politie.

Correspondentie: E: jhlj.janssen@avans.nl

Ontvangen: 28 juli 2018; Geaccepteerd: 4 september 2018

¹ https://twitter.com/Alyssa_Milano/status/919659438700670976

² <https://www.nytimes.com/2017/10/20/us/me-too-movement-tarana-burke.html>

schandaal, waarbij bovendien vooral blanke en bevoorrechte slachtoffers in beeld kwamen.³ Bij het uitroepen van de vrouwen achter #MeToo tot 'Person of the Year' leek het Amerikaanse tijdschrift *Time* deze kritiek enigszins tegemoet te (willen) komen: *'The people who have broken their silence on sexual assault and harassment span all races, all income classes, all occupations and virtually all corners of the globe. Their collective anger has spurred immediate and shocking results. For their influence on 2017, they are TIME's Person of the Year.'*⁴

Gevolgen in Nederland

Ook hier te lande ging #MeToo niet ongemerkt voorbij. Hoewel het besef leeft dat seksueel grensoverschrijdend gedrag zich in allerhande sociale gremia voor kan doen, zijn er vooral beschuldigingen geuit aan het adres van mannen uit de wereld van media en theater.⁵ Verder werd waargenomen dat het aantal hulpvragen toenam. Slachtofferhulp Nederland zag het aantal hulpvragen via haar website, hulplijn en chat met twintig procent stijgen. Ook de Nederlandse Politie Bond (NPB) nam een stijging waar.⁶ Dit leidde onder meer tot een debat over de vraag of er niet een aparte instantie nodig is om naar beschuldigingen van seksueel grensoverschrijdend gedrag te kijken. Met name Pieter van Vollenhoven bleek daar een voorstander van te zijn. Deskundigen van het Centrum Seksueel Geweld en de politie meenden echter dat de politie hier toch de aangewezen instantie voor is. Dat neemt niet weg dat er ruimte is voor verbetering. Denk in dit verband aan vergroting van de rechnercapaciteit⁷ en het verlagen van drempels voor slachtoffers om de stap te zetten om aangifte te doen.⁸

Kritiek op #MeToo

Exclusieve beweging

Hoewel van meet af aan geprezen werd dat #MeToo seksueel grensoverschrijdend gedrag onder de aandacht bracht, was er ook kritiek. Hiervoor is daar al een aspect van benoemd: namelijk dat de inzet van gekleurde activisten⁹ en het slachtofferschap onder gekleurde en niet geprivilegieerde groepen over het hoofd dreigde te worden gezien.¹⁰ Maar er is voor gewaarschuwd dat er meer groepen buiten de boot vallen. Want hoe zit het bijvoorbeeld met vrouwen die al dan niet vrijwillig

in de seksindustrie werkzaam zijn? Die krijgen toch ook te maken met seksueel grensoverschrijdend gedrag en horen dus ook aandacht te krijgen (Farley, 2018). Verder uit de exclusiviteit van de beweging zich ook doordat er met name specifieke aandacht is voor individuele casuïstiek¹¹ en *high profile* cases zoals die van Weinstein en andere beroemdheden. De vraag is of we ons niet beter moeten verdiepen in de maatschappelijke structuren die dit misbruik mogelijk maken.¹²

Trial by media

Uiteraard is het belangrijk dat slachtoffers van seksueel grensoverschrijdend gedrag zich uit kunnen spreken. Dat kan immers een bijdrage leveren aan de verwerking en het kanaliseren van gevoelens van woede (Kelly, 2002). Dat uitspreken gebeurt tegenwoordig natuurlijk ook via social media (Bennet, 2012; zie voor een overzicht: Vanwesenbeeck, 2018). Maar een ander belangrijk punt van kritiek had te maken met de manier waarop gedrag van mannen aan de kaak werd gesteld. In een nette rechtstaat is het proces van aanklagen en veroordelen gescheiden: de functie van officier van justitie en rechter kunnen om principiële redenen niet in één persoon verenigd zijn. Maar bij #MeToo leek dat vaak wel het geval te zijn: mannen werd niet alleen verwerpelijk gedrag ten laste gelegd, met de spreekwoordelijke druk op de knop werden zij ook meteen veroordeeld, wat ook wel *trial by media* wordt genoemd. Maar kloppen alle aantijgingen wel? Moet er niet onderscheid gemaakt worden tussen verschillen vormen en gradaties van seksueel grensoverschrijdend gedrag? Heeft een man niet ook het recht om zich te verdedigen? En is er geen recht op een tweede kans als iemand berouw heeft getoond en verontschuldigen heeft aangeboden?¹³

Ontbreken van een programma

Een ander fundamenteel punt van kritiek op #MeToo is het ontbreken van een programma. Naar welke punten op de horizon wordt gestreefd? Moeten we zoals hiervoor al gezegd niet een onderscheid maken tussen aandacht voor zware misdrijven en lichte overtredingen?¹⁴ Welke concrete stappen moeten nu gezet worden? De al eerder genoemde Burke zag wel concrete doelen voor zich zoals *empowerment* van slachtoffers,

³ <https://www.cbsnews.com/news/metoo-more-than-12-million-facebook-posts-comments-reactions-24-hours/>

⁴ Zie ook: <http://time.com/time-person-of-the-year-2017-silence-breakers/>

⁵ Zie bijvoorbeeld: <https://www.volkskrant.nl/cultuur-media/nieuwe-beschuldigingen-seksueel-grensoverschrijdend-gedrag-dwingen-oud-toneel-docent-claes-tot-vertrek-b1cabb84/>; <https://www.volkskrant.nl/cultuur-media/de-maat-is-vol-regisseur-ruut-weissman-ontbreekt-op-eigen-premiere-b00ca020/> en <https://nos.nl/artikel/2201838-jelle-brandt-corstius-doet-aangifte-van-verkrachting.html>

⁶ <https://nos.nl/artikel/2201910-na-onthullingen-ook-meer-hulpvragen-door-metoo.html>

⁷ <https://nos.nl/artikel/2201859-van-vollenhoven-wil-aparte-instantie-laten-kijken-naar-metoo-beschuldigingen.html>

⁸ <https://www.rtlnieuws.nl/nederland/schokkend-weinig-slachtoffers-van-seksuele-intimidatie-durven-stappen-te-nemen>

⁹ Zie bijvoorbeeld: <https://work.qz.com/1147950/metoo-hijacked-black-womens-work-on-race-and-gender-equality/>

¹⁰ Zie bijvoorbeeld: <https://thecrimereport.org/2018/01/30/invisible-no-more-the-other-women-metoo-needs-to-defend/>

¹¹ Zie bijvoorbeeld: <https://www.trouw.nl/samenleving/filosofe-svenja-fla-pohler-hoe-goedbedoeld-ook-de-metoo-golf-bewijst-het-feminisme-geen-dienst-a21bcb43/>

¹² Zie bijvoorbeeld: <https://www.thenation.com/article/6-perspectives-on-the-future-of-metoo/>

¹³ Zie bijvoorbeeld: <https://www.nytimes.com/2017/12/20/opinion/metoo-damon-too-far.html>; <https://www.volkskrant.nl/buitenland/-metoo-is-uit-de-hand-gelopen-stelt-collectief-van-vrouwelijke-schrijvers-journalisten-en-actrices-in-franse-krant-le-monde-a4556037/>

¹⁴ Zie bijvoorbeeld: <http://www.spiked-online.com/newsite/article/meet-the-women-worried-about-metoo/20639#.W1mM3tIzaUk>

het up-to-date brengen van beleidsstrategieën en aanpak, alsmede het ‘wegwerken’ van het nog niet geteste verzamelde forensische materiaal (‘rape-kits’) in de Verenigde Staten.¹⁵ Moeten we ons ook niet andere fundamentele vragen stellen? Mogen we mannen dan wel als lustobject zien?¹⁶ Die laatste vraag is zeer actueel nu onlangs ook Asia Argento, een actrice die een belangrijke rol heeft gespeeld bij het aanjagen van de #MeToo-beweging zelf van ontucht is beschuldigd.¹⁷ Is het de taak en de verantwoordelijkheid van slachtoffers om misstanden aan te kaarten en daarover maatschappelijk debat te voeren? Is dat niet veel gevraagd? Helpen die *on line* uitingen?¹⁸ En zo voort, en zo voort.

Dit kritiekpunt, het ontbreken van een programma, is mijn inziens het meest fundamentele punt van kritiek.¹⁹ In deze bijdrage wil ik een voorzet voor een dergelijk programma geven. Daarbij heb ik mij niet alleen laten inspireren door de hier beschreven kritiek, maar ook door lessen uit criminologisch onderzoek over het ontstaan en voortbestaan van geweld. Voordat ik de contouren van dat programma schets, sta ik eerst kort stil bij die criminologische inzichten.

Een criminologische visie op geweld

Geweld in afhankelijkheidsrelaties

In Nederland wordt seksueel grensoverschrijdend gedrag als een vorm van geweld gezien. Het akelige van de zaken die door #MeToo onder de aandacht zijn gebracht, is dat het om vormen van geweld gaat waarbij dader en slachtoffer elkaar kennen, sterker nog: zij staan vaak in een afhankelijkheidsrelatie tot elkaar. Harvey Weinstein is het schoolvoorbeeld van een machtige producent die misbruik maakte van van hem afhankelijke actrices. Omstreeks 2007 is in Nederland de term ‘geweld in afhankelijkheidsrelaties’ (gia) door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport geïntroduceerd (TK 2007-2008, 28345 en 22894, nr. 51). Er kunnen drie domeinen worden onderscheiden waarop zich gia voor kan doen: binnen gezin en familie; door professionals, al dan niet in een institutionele setting; en op het terrein van mensenhandel (Janssen, 2016). Helaas is er tal van vormen bekend van gia, waarbij seksueel grensoverschrijdend gedrag een rol speelt. Denk maar eens aan incest binnen het gezin, misbruik door professionals en in instellingen voor bijvoorbeeld jeugdigen of in de kerk als instituut en tot slot aan vormen van prostitutie waarbij sprake is van dwang en uitbuiting en die derhalve juridisch als mensenhandel worden geïnclassificeerd (zie bijvoorbeeld: Alink et al., 2012; Bovenkerk et al., 2006; Commissie Deetman, 2011a, 2011b; Commissie Samson, 2012; Commissie De Winter, 2016; Dettmeijer et al., 2016; Janssen, 2016).

Afhankelijkheid en geweld

Maar hoe ziet de relatie tussen afhankelijkheid en het ontstaan van geweld er nu uit? Wat leert de criminologie, een wetenschapsveld dat van oudsher veel aandacht heeft besteed aan het fenomeen geweld, ons hierover? Globaal genomen kunnen er vier relaties tussen afhankelijkheid en geweld in deze literatuur worden onderscheiden (Janssen, 2016).

In de eerste plaats is er veel aandacht voor afhankelijkheidsrelaties als intergenerationeel doorgeefluik. Gezonde vormen van afhankelijkheidsrelaties bieden veiligheid: kinderen leren van hun ouders of verzorgers wat sociaal gewenst gedrag is en hoe conflicten zonder geweld kunnen worden beslecht. Helaas blijkt uit onderzoek dat wanneer het jonge grut niet met de gepaste zorg wordt grootgebracht en er zelfs sprake is van misbruik of het daarvan getuige zijn, de kinderen later in het leven ook problematisch gedrag kunnen gaan vertonen (zie bijvoorbeeld: Baas, 2001; Dutton, 2000, 2004).

In de tweede plaats kan geweld een gevolg zijn van de behoefte van mensen om uit een afhankelijkheidsrelatie los te breken. Sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw is het *battered women syndrome* bekend. De term heeft in de loop der tijd verschillende betekenissen gehad en er is veel kritiek op geweest (Dutton, 1993), maar ik doel hier vooral op het fenomeen waarbij vrouwen na jarenlang blootgesteld te zijn geweest aan geweld, plotseling zelf geweld tegen hun agressor gebruiken.

In de derde plaats kan geweld als middel worden ingezet om een afhankelijkheidsrelatie in stand te houden. Denk aan jongeren en vrouwen die meer bewegingsvrijheid claimen en zich willen onttrekken aan controle in families waarin eercodes een belangrijke rol spelen. Op die individueel gevoelde behoefte kan met geweld gereageerd worden door de familie (Janssen, 2017).

In de vierde plaats bieden afhankelijkheidsrelaties gemotiveerde daders een gelegenheidsstructuur in die zin dat potentiële slachtoffers bereikbaar zijn en wellicht zelfs in de fysieke nabijheid door die afhankelijkheidsrelaties. Er zijn helaas verschillende voorbeelden bekend van professionals die met kinderen werken, maar zich ook tot kinderen aangetrokken voelen en door hun werk de gelegenheid hebben om met kinderen in contact te treden, bijvoorbeeld op een kinderdagverblijf of in een zwembad (Janssen, 2016). Verder weten we dat als gevolg van geweld mensen in hun verdere leven last kunnen hebben van (mentale) gezondheidsproblemen en zelfs beschadigd kunnen raken dat zij een afhankelijkheidsrelatie niet durven te

¹⁵ <https://www.businessinsider.nl/how-the-metoo-movement-started-where-its-headed-tarana-burke-time-person-of-year-women-2017-12/?international=true&r=US>

¹⁶ Zie bijvoorbeeld: <https://www.trouw.nl/cultuur/mag-een-man-wel-lustobject-zijn--a4653820/>

¹⁷ <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/asia-argento-aanjager-van-metoo-beweging-nu-zelf-beschuldigd-van-ontucht--b08b6210/>

¹⁸ Zie bijvoorbeeld: <https://www.wired.com/story/the-problem-with-me-too-and-viral-outrage/>

¹⁹ Zie ook: <https://www.rutgers.nl/nieuws-opinie/blogarchief/blog-een-half-jaar-na-metoo-meer-actie-nodig>

stoppen. De geweldservaring houdt dan de ongezonde afhankelijkheid in stand (Janssen, 2016).

Voorzet voor een programma

Vier lijnen

De hiervoor geschetste lijnen in het criminologische onderzoek naar geweld bieden aanknopingspunten voor verder debat en onderzoek naar seksueel grensoverschrijdend gedrag. In de eerste plaats zouden we het moeten hebben over intergenerationele overdracht: hoe worden jongens en meisjes opgevoed? Welke normen over (seksuele) grenzen worden meegegeven door ouders en verzorgers? En hoe zit het met de invloed van *peers* en de media? In de tweede plaats zouden we ons kunnen afvragen hoe mensen die slachtoffer zijn van seksueel grensoverschrijdend gedrag in een afhankelijkheidsrelatie uit die relatie kunnen losbreken en het wangedrag aan de kaak kunnen stellen? Is daar een publieke schandpaal zoals #MeToo voor nodig of zijn er ook andere opties? Tot op welke hoogte spelen wraakgevoelens een rol bij slachtoffers? In de derde plaats zouden we ons de vraag kunnen stellen hoe seksualiteit als middel wordt ingezet om afhankelijkheidsrelaties in stand te houden. Beantwoording van deze vraag levert belangrijk inzicht in machtsstructuren. En in de vierde plaats zouden we aandacht kunnen besteden aan gelegenheidsstructuren: waar en wanneer is voor gemotiveerde daders de kans het grootst dat zij seksueel grensoverschrijdend gedrag kunnen vertonen?

Debat en onderzoek langs deze vier lijnen levert inzicht op in de etiologie en werking van seksueel grensoverschrijdend gedrag in afhankelijkheidsrelaties. Dit soort inzicht is essentieel om tot een gedegen programma te komen. Want zonder aandacht voor oorzaken en andere factoren die het ontstaan van dit soort geweld beïnvloeden, houden maatregelen een ad-hoc karakter. Maar er is nog meer nodig.

Gradaties in grensoverschrijdingen

Hiervoor is al een paar keer opgemerkt dat als punt van kritiek op de #MeToo beweging naar voren is gebracht dat allerhande gedragingen op één hoop zijn gegooid. Maar zijn alle kwesties die in het afgelopen jaar onder de noemer #MeToo zijn gebracht allemaal even ernstig? Ook dit is een belangrijke vraag. Persoonlijk vond ik de verhalen over misbruik door hulpverleners in oorlogsgebieden die in het nieuws kwamen buitengewoon dramatisch.²⁰ Een grotere mate van afhankelijkheid is er niet denkbaar als hulpverleners de macht heb-

ben over levensnoodzakelijke zaken zoals de toegang tot voedsel, water en medische zorg en dan misbruik maken van die machtspositie. Dan kun je als slachtoffer geen kant op. Het kan uiteraard ook niet door de beugel als een producer of een trainer de kans op een Oscar op een Olympische medaille blokkeert, maar dat beleef ik toch als van een andere orde. Het is absoluut fout, maar roept minder ontzetting op.

Er zijn niet alleen gradaties in fout gedrag. Er is ook een groot grijs gebied. Bij de politie weten ze hoe moeilijk het is om zedenzaken te bewijzen. Vaak zijn er geen getuigen bij en staan de verhalen van de betrokken lijnrecht tegen overelkaar. Bekend is ook het fenomeen van valse aangiften.²¹ Als mensen tegenstrijdige verklaringen afleggen, dan hoeft dat overigens niet perse te betekenen dat één van de partijen liegt. Het kan ook zijn dat de belevenis door beiden volledig anders wordt geïnterpreteerd. Onlangs haalde de feministe Germaine Greer zich nog woedende reacties op de hals door tijdens een voorstelling ter ere van haar nieuwe boek over verkrachting te stellen dat verkrachting vaak gewoon 'slechte seks' is.²² Ik zou die interpretatieverschillen beslist niet willen bagatelliseren, want daarvoor zijn de emoties vaak te diep en de consequenties te groot. Ik zou eerder willen spreken van 'sociale ongelukken', waarbij seksuele partners elkaars motieven, emoties en gedrag verschillend en verkeerd interpreteren. Uiteraard moeten we de zware gevallen blijven aanpakken, maar ik zou er ook voor willen pleiten om juist dit grijsgebied eens nader onder de loep te nemen. Want hier zie ik tal van gevolgen in het leven van alle dag. Want waar liggen nou de grenzen? Hoe ver kunnen we gaan met flirtgedrag? Wat mag wel en wat mag niet? Opvattingen over grenzen zijn nou eenmaal niet in steen gehouwen (Höing & Janssen, 2017).²³ En voor sociale wetenschappers is het natuurlijk ook geen verassing dat mensen zich niet altijd houden aan die sociale grenzen, ook al zeggen ze dat ze dat wel doen. Zo becijferde de mediëvist Pleij nog niet zo lang geleden dat wanneer de Middeleeuwse mens zich werkelijk aan de toen geldende regels had gehouden omtrent de momenten waarop het gepermitteerd is om seks te hebben, we in onze contreien al lang zouden zijn uitgestorven (Pleij, 2017). Om me heen neem ik vandaag de dag in ieder geval veel onzekerheid waar over seksuele omgang en daarbij horende omgangsvormen. Bewegen wij ons ook richting een Zweedse situatie, waar nieuwe wetgeving is geïntroduceerd, waar seksueel contact zonder toestemming vooraf als verkrachting wordt gezien?²⁴

²⁰ <https://www.bndestem.nl/opinie/hulpverlening-zonder-grenzen~afd999d4/>

²¹ Zie bijvoorbeeld: https://www.beke.nl/doc/publicaties/2011/Lastige_verhalen_Bekereeks.pdfenL:https://www.beke.nl/doc/2013/Rapport_Van_verhaal_tot_verbaal_30_05_2013.pdf; De Zutter, 2018; Mulder & Bosma, 2018.

²² <https://www.msn.com/nl-nl/entertainment/nieuws/germaine-greer-%E2%80%9Cverkrachting-is-gewoon-slechte-seks%E2%80%9D/ar-AAyS5de>; zie ook: <https://eenvandaag.avrotros.nl/panels/opiniepanel/alle-uitslagen/item/onderzoek-metoo-veel-mannen-vinden-dat-vrouwen-overdrijven/>

²³ Inmiddels is #MeToo ook al doorgedrongen in de museumwereld, waarin ook oude(re) werken de maat worden genomen met de normen van nu. Zie: <https://www.trouw.nl/samenleving/gezakt-voor-het-metoo-examen-de-museumwereld~ad191a2a/>

²⁴ <https://www.nytimes.com/2018/05/23/world/europe/sweden-rape-consent-sex.html>

Mannen zijn geen vijand

Tot slot dan nog dit punt: aanklagen is prima, maar we moeten verder. Mijns inziens wordt dat heel lastig als we mannen vooral als vijanden zien. In het onderzoek naar geweld in afhankelijkheidsrelaties wordt internationaal gedebatteerd over de vraag of er symmetrie in geweld is, dat wil zeggen dat mannen en vrouwen even veel kans op zowel dader- als slachtofferschap hebben. Dat is niet zo, vrouwen lopen meer en andere risico's dan mannen op slachtofferschap en mannen komen ook vaker als dader in beeld (Janssen, 2016). Maar dat wil niet zeggen dat er nooit vrouwelijke daders of mannelijke slachtoffers zijn (zie bijvoorbeeld: Siegel & Blank, 2008; Janssen & Sanberg, 2013; Wijkman, 2014). Volgens Rutgers hebben 22% van de vrouwen en 6% van de mannen in Nederland manuele, orale, vaginale of anale seks tegen de wil meegemaakt en/of gedwongen om seksuele dingen te doen die ze niet wilden. Als zoenen en seksueel aanraken tegen de wil mee wordt geteld, is dit percentage nog veel hoger, namelijk 53% van de vrouwen en 19% van de mannen. Vijf procent van de vrouwen en 2% van de mannen heeft seksueel geweld meegemaakt voor hun 12e jaar. Elf procent van de vrouwen heeft ooit geslachtsgemeenschap tegen haar wil gehad, tegenover 1% van de mannen.²⁵ In navolging van #MeToo is er inmiddels ook #IHAVE waarmee mannen schuld erkennen en excuses aanbieden.²⁶ Dat is aardig, maar wat echt nodig is, is een goede dialoog tussen mannen en vrouwen en een gezamenlijke aanpak van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Dat kan beginnen met het samen beantwoorden van de hier geponeerde vragen.

Tot slot

In dit betoog is het volgende punt gemaakt: #MeToo heeft terecht aandacht gevraagd voor groot leed dat niet alleen wat betreft aard maar ook wat betreft frequentie ernstig is. Hoewel het agenderen van een probleem en aanklagen van misstanden een essentiële stap is, is dat bij lange na niet voldoende. Een uitgewerkt plan van aanpak met punten aan de horizon waar we naar toe werken, is evenmin onontbeerlijk. Om tot een dergelijk plan te komen is het noodzakelijk dat hierbij niet alleen het justitiële domein betrokken wordt. Er is ook een belangrijke taak weggelegd voor de gezondheidszorg, welzijn en het onderwijs: het gaat immers om een kritische blik op attitudes en grenzen met betrekking tot seksualiteit. Een dergelijke multidisciplinaire samenwerking zou ik bovendien graag begeleid zien door wetenschappelijk onderzoek. Want het is lovenswaardig slachtoffers een hart onder de riem te steken door te laten zien dat zij niet alleen staan, maar als we daadwerkelijk veranderingen in omgangswijzen tot stand willen brengen, hebben we een programma

met meer *body* nodig dan een paar woorden die aan een hashtag hangen.

Literatuur

- Alink, L., Euser, S., Tharner, A., IJzendoorn, R. van, & Bakermans-Kranenburg, M. (2012). *Prevalentie Seksueel Misbruik in de Nederlandse Jeugdzorg in 2008-2010: Een Kwantitatieve Studie*, Leiden: Centrum voor Gezinsstudies.
- Baas, N.J. (2001). *Probleemouders, probleemkinderen? Een literatuurstudie van transgenerationale overdracht van problemen die tot kindbeschermsmaatregelen (kunnen) leiden*, Den Haag: WODC.
- Bennett, W.L. (2012). The personalization of politics: Political identity, social media, and changing patterns of participation, in: *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 644(1), 20-39.
- Bovenkerk, F., San, M. van, Boone, M., Boekhout van Solinge, T., & Korf, D. (2006). *Loverboys of modern pooierschap*, Amsterdam: Uitgeverij Augustus.
- Commissie Deetman. (2011a). *Seksueel misbruik van minderjarigen in de Rooms-Katholieke kerk. Deel 1. Het onderzoek*, Amsterdam: Uitgeverij Balans.
- Commissie Deetman. (2011b). *Seksueel misbruik van minderjarigen in de Rooms-Katholieke kerk. Deel 2. Achtergrondstudies*, Amsterdam: Uitgeverij Balans.
- Commissie Samson. (2012). *Omringd door zorg, toch niet veilig Seksueel misbruik van door de overheid uit huis geplaatste kinderen, 1945 tot heden*, Amsterdam: Boom.
- Commissie De Winter. (2016). *Rapport Commissie Vooronderzoek naar Geweld in de Jeugdzorg*, Den Haag: Commissie Vooronderzoek naar Geweld in de Jeugdzorg.
- Dettmeijer, C.E., L.B. Esser & Noteboom, F. (2016). *Zicht op kwetsbaarheid. Een verkennend onderzoek naar de kwetsbaarheid van kinderen voor mensenhandel*, Den Haag: Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen.
- Dutton, M.A. (1993). Understanding women's responses to domestic violence: A redefinition of battered woman syndrome. *Hofstra Law Review*, 21(4), 1191-1242.
- Dutton, D. G. (2000). Witnessing parental violence as a traumatic experience shaping the abusive personality, in: Geffner, R., Jaffe, P.G. en Sudermann, M. (eds.), *Children exposed to domestic violence. Current issues in research, intervention, prevention and policy development*, Haworth Maltreatment and Trauma Press, New York, p. 59-67.
- Dutton, M.A. (2004). Intimate partner violence and sexual assault, in: Zahn, M.A., Brownstein, H.H. & Jackson, Sh.L. (eds.), *Violence. From theory to research*, Cincinnati: Anderson Publishing, p. 161-176.
- Farley, M. (2018). #MeToo Must Include Prostitution. *Dignity: A Journal on Sexual Exploitation and Violence*, 3(1), Article 9.
- Höing, M. & Janssen, J. (2017). Seksueel grensoverschrijdend gedrag, in: Höing, M, Janssen, J., Boer, A. & Liebrechts, M., *Bespreekbaar maken van seksualiteit en intimiteit*, p. 69-83.
- Janssen, J. (2016). *Afhankelijkheid en weerbaarheid. Over het complexe en bonte werk van professionals bij de aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties*. Den Bosch: Avans Hogeschool.
- Janssen, J. (2017). *Focus op eer. Een verkenning van eorzaken voor politieambtenaren en andere professionals*. Den Haag: Boom Criminologie.
- Janssen, J. & Sanberg, R. (2013). Als de nood aan de man komt. Slachtofferschap van mannen bij eergeerelateerd geweld. *Justitiële Verkenningen*, 5, 61-80.

²⁵ https://www.rutgers.nl/sites/rutgersnl/files/PDFOnderzoek/Seksuele_Gezondheid_in_NL_2017_23012018.pdf Voor dit onderzoek zijn ruim 30.000 mensen bevroegd.

²⁶ <https://www.volkskrant.nl/cultuur-media/na-metoo-nu-ook-ihave-mannen-bieden-excuses-aan-voor-misbruik-en-intimidatie~b2bb36ba/>

- Kelly, L. (2013). *Surviving sexual violence*. Hoboken, NY: Wiley.
- Mulder, E., & A. Bosma (2018). "Als je echt verkracht bent, doe je morgen aangifte". Reacties op een non-stereotypische #MeToo-casus. *Proces*, 4, 237-251.
- Pleij, H. (2017). *Geluk? Van hemelse gave tot hebbeding*, Amsterdam: Stichting CPNB.
- Siegel, D., & Blank, S. de (2008). Vrouwen die in vrouwen handelen. De rol van vrouwen in mensenhandelnetwerken. *Tijdschrift voor Criminologie*, 1, 35-48.
- Vanwesenbeeck, I. (2018). Jongeren, sociale media en seksualiteit. Een literatuuroverzicht, *Tijdschrift voor Seksuologie*, 1, 14-24.
- Wijkman, M. (2014). *Female sexual offending. Offenders, criminal careers and co-offending*. Amsterdam: Vrije Universiteit.
- Zutter, A. de (2018). *My Story of the Rape and why I Should Be Believed. On how True and False Allegations of Rape Differ*. Amsterdam: Vrije Universiteit.

Summary

One year after #MeToo: how to go on? A view from a criminological perspective

A year ago, the hashtag #MeToo was big news. In this discussion paper the key question is: what are the results after a year? An important point of criticism that has been put forward is that although a spotlight has been put on sexual abuse, all this attention did not lead to a program for addressing sexual abuse. Inspired by criminological literature on violence in intimate and other relations of dependency it is argued that in the #MeToo discussion important questions regarding etiology and the way sexual abuse works have remained unanswered. To create a program an interdisciplinary collaboration is needed between the judicial domain, health care, welfare and education, accompanied by scientific research.

Keywords: #MeToo, sexual abuse, criminological perspective, interdisciplinary program

Trefwoorden: #MeToo, seksueel misbruik, criminologisch perspectief, interdisciplinair programma